

Eva García Sáenz de Urturi

De engel van de stad

Vertaald uit het Spaans door Pieter Lamberts

A.W. Bruna Uitgevers

Gau Beltza, de gitzwarte nacht

Villaverde, 31 oktober 2022

In de nacht dat Venetië brandde stak ik kaarsjes aan en deed ze in pompoenen langs de paden van een donker beukenbos tegenover mijn dorpje Villaverde. Ik wist niets van de brand die later mijn nachtmerries zou bevolken.

‘Jongen, ik maak me zorgen. Vooruit, bel Alistair,’ drong mijn grootvader aan en hij stak me opnieuw zijn oeroude mobieltje toe.

‘Alistair is een beetje verstrooid, grootvader. Ik weet zeker dat hij ons belt zodra zijn vliegtuig uit Venetië geland is,’ probeerde ik hem voor de zoveelste keer gerust te stellen. ‘Bovendien is er op de berg slecht bereik.’

Ik keek steeds naar Alba, die onze dochter Deba optilde en op haar schouders zette. Ik maakte me heel veel zorgen om Alba. Ze had al maandenlang nachtmerries en schrok steeds rond vier uur 's nachts wakker.

Wanneer ik het licht aandede, was ze doodsbang en stil. Ze had ijskoude handen en wilde niets zeggen.

Ze weerde mijn omhelzingen af, zoals ze me die nacht geen hand wilde geven op de Camino de las Tres Cruces. Ze zei wat we moesten doen om de traditie van *Gau Beltza*, ‘de gitzwarte nacht’, het Baskische Halloween, af te stoffen. Volgens mijn grootvader was dat feest in de jaren vijftig een stille dood gestorven.

‘De pastoors wilden er niets van weten. Volgens mij was het niet zo’n christelijke gewoonte,’ had hij ons bij het vuur in zijn oude keukentje verteld. ‘We holden pompoenen uit en maakten van de sliertige pulp en veel suiker engelenhaar. Wie een beetje handig was sneed in de schil van de pompoen ogen en tandeloze monden uit om zo mensen die ’s nachts nietsvermoedend rondliepen de stuipen op het lijf te jagen. Toen ik jong was, voor de oorlog, zetten we een pompoen met een brandende kaars erin in de klokkentoren en daarna zetten we uitgeholde pompoenen en bieten met kaarsjes erin langs de holle wegen, vanaf het kerkhof via Tres Cruces tot aan het beukenbos. Op die manier konden de doden de weg naar het kerkhof terugvinden. Want er werd gezegd dat ze in die nacht hun graven verlieten en dan door het bos dwaalden. Die lichtjes zorgden ervoor dat ze niet zouden verdwalen. En we deden lakens om zodat mensen die ons tegenkwamen terwijl we pompoenen neerzetten ons voor doden hielden. Het moesten oude lakens zijn en ze moesten gaten hebben, waarom weet ik niet. Toen stelde je geen vragen aan mensen die ouder waren dan jij,’ vertelde hij, terwijl hij wezenloos in de vlammen keek.

Sinds ze het boetiekhof leidde dat ze van haar moeder had geërfd, had Alba haar hart verpand aan het redden van streektradities. In oude kookboeken had ze gelezen dat op 31 oktober *Arimen Gaua* werd gevierd, de Nacht van de Zielen.

Ze had ook gelezen dat er dan *olatak* werden gebakken, grafbroden. Die werden op de zerken gelegd, want men geloofde dat de overledenen die nacht moesten eten om kracht op te doen voor hun wandeling door de bossen. Dorpsbewoners bekeerden bij hoog en bij laag dat de broden de volgende dag minder wogen.

Dus hadden we vanwege een bijna uitgestorven traditie oude, kapotte lakens omgedaan. Eerlijk gezegd waren we maar een vreemd troepje daar in de duisternis van het beukenbos.

Vier mensen onder witte lakens die kaarsjes aanstaken en pompoenen en bieten neerzetten langs de holle weg naar het kerkhof. Een wonderlijke stoet.

Het was stikdonker op de berg en we droegen vier lichtjes, oranje pompoenen die hun schuine ogen en bijna taneloze monden op de zwarte weg projecteerden dankzij het licht van kaarsjes die onder het lopen flakkerden.

Vier spoken met hun witte lakens op weg naar het kerkhof.

Op die Gau Beltza ontdekte ik dat grootvader er niet alleen voor zorgde dat wij goed gevoed werden, wat zijn manier was om zijn liefde voor zijn kleinzons en achterkleindochter uit te drukken. Zijn generatie mannen had niet geleerd om openlijk genegenheid te tonen. Dat deed je niet. In plaats daarvan stopte hij ons elke week geweekte peren toe, gebakken appels, chorizo in cider en allerlei eten waarvan je aderen dichtslibden.

Grootvader, die over niet al te lange tijd honderd kaarsjes zou uitblazen, had de bakker in Bernedo gevraagd olatak te bakken.

‘Je vader moet geen honger lijden. Gael is altijd een schriel ventje geweest.’ Dat was zijn beknopte uitleg, terwijl hij onder zijn eeuwige Elóseguí-baret aan een paar grijze haren plukte.

Toen we het dichte beukenbos verlieten werd de weg modderig en moesten we schuifelen om niet uit te glijden.

We waren het bos nog niet uit of er sloeg ons een kille wind tegemoet, maar we waren al gewend aan een grimmige herfst.

Ons einddoel was het kerkhof van Villaverde.

Traditiegetrouw moesten we daar de olatak achterlaten die de pastoor had gezegend. We kwamen er verkleumd en een beetje moe aan. Deba was in mijn armen in slaap gevallen.

We oriënteerden ons door de lichtjes in de pompoenen, er stonden bijna geen lantaarnpalen langs de weg naar het kerkhof.

Ineens hoorden we achter ons het motorgeluid van een auto. We draaiden ons geschrokken om en zowel grootvader als Alba sprong de berm in.

Een auto kwam in volle vaart de helling af en leek niet van plan te stoppen.

Ik drukte me tegen de muur van het kerkhof en beschermde Deba met mijn lichaam. Eindelijk remde de auto af.

‘Het spijt me, het spijt me!’ riep Estíbaliz vanuit de auto. Ze was mijn oud-collega van de rechercheafdeling van de Ertzaintza. ‘Ik krijg constant berichten binnen en ik heb een seconde de controle over de auto verloren. Iedereen oké?’

‘Esti, verdomme!’ kon ik nog net antwoorden. Deba was door de drukte wakker geworden en keek me met een paar reeënogen niet-begrijpend aan.

‘Zijn alle doden weer naar hun graf teruggedaan?’ vroeg ze slaperig.

‘Het is tante Estíbaliz, slaap maar lekker verder,’ fluisterde ik haar toe.

Esti kon niet alleen lopende zaken tot een goed einde brengen, ze was ook een wandelende encyclopedie. Wanneer ze zich samen met anderen liet bijscholen, kon ze je tot op de komma precies vertellen waar het over ging. Ze was ook handig wanneer je geen bereik had en je Wikipedia niet kon raadplegen.

‘Wat is er, Estíbaliz? Wat is er zo urgent dat je bijna vier mensen schepte en ook nog de muur van het kerkhof schampte?’ wilde ik weten.

‘Heb je dan geen telefoon bij je? Heb je de beelden van de brand niet gezien?’

‘We waren in het beukenbos. Daar heb je geen bereik. Is het zo erg?’ vroeg ik.

‘Kijk maar. Grootvader, ik ben bang dat jouw vriend Alistair morgen niet het graf van Gael komt bezoeken,’ zei ze tegen hem toen ze uit de auto stapte.

Estíbaliz Ruiz de Gauna had rood haar, woog niks en was klein van stuk. Ze leek fragiel, maar dat was schijn. Bij worstelingen had ik haar kerels zien vloeren die groter en breder waren dan ik.

Grootvader zette zijn leesbril op, trok zijn beste pokergezicht om ons niet ongerust te maken en kwam dichterbij om op de telefoon van Estíbaliz te kijken.

We keken gebiologeerd naar de beelden van een brandend palazzo in een nachtelijk Venetië.

Net als bij de brand van de eerbiedwaardige Notre-Dame een paar jaar geleden werd de wereld kleiner. Onze adem stokte.

Er schulde een bovennatuurlijke schoonheid in dat rood-op-zwart, de macht van vuur dat eeuwen pracht en praal verterde.

‘De wereld zit in zak en as bij het zien van het palazzo op het eiland Santa Cristina, dat sinds een paar uur in brand staat. Hoewel de brandweer zo snel mogelijk naar het kleine eiland in de noordelijke lagune is gegaan kon het korps niks uitrichten tegen de felle brand, die waarschijnlijk is aangestoken. Het palazzo zou een van de expositiezalen herbergen van de Internationale Beurs van het Oude Boek die dit jaar in Venetië wordt gehouden, met als thema “Verboden boeken”. Het toeval wil dat een aantal antiquaars uit Spanje op dat moment in het palazzo was. Ze waren belast met het bewaken van de waardevolle collectie verboden boeken van de Nationale Bibliotheek in Madrid. Twee van hen, Alistair Morgan en Benedict Callaghan, hadden de Britse nationaliteit. Door de bewakingscamera’s weet men ook dat Solomon Terranova, veilingmeester van Sotheby’s in Madrid, en Gaspar Abad, eigenaar van de boekhandels Nemesis, Hubris en Hamartia, aanwezig waren. Verder Alicia Lasarte, eigenaresse van antiquariaat De Heks en een nog niet geïdentificeerde vrouw.’

2

Index Librorum Prohibitorum

Villaverde, 31 oktober 2022

We gingen naar het oude, degelijk gebouwde huis van grootvader, dat sinds twee eeuwen midden in het dorp stond, een eeuw minder dan hij, zei ik altijd bij wijze van grap over zijn verbazingwekkend hoge leeftijd. We stopten Deba in bed. Ze was pas vijf, maar woog evenveel als een scheepsanker.

Alba en Estíbaliz keken me bezorgd aan. Ik geloof dat we allemaal voor hetzelfde bang waren.

Grootvader rakelde in de nog gloeiende houtskool in de haard van zijn oude keukentje. Met zijn versleten blaasbalg wakkerde hij het vuur aan en het vertrek kreeg een warme gloed.

Maar hij was erg stil. Ik vermoedde dat hij aan het verwerken was dat Alistair Morgan, de beste vriend van mijn vader in die gekke hippietijd van lange manen en soulbroeken, niet op 1 november naar het kerkhof zou komen om Gaels graf te bezoeken.

Alistair was eigenaar van een wel heel bijzondere boekhandel in Madrid, midden in de Barrio de las Letras: de Boekhandel van de Ziel, een boekhandel-apotheek, waar die goedgezak van een Alistair zijn klanten slash lezers romans voorschreef voor alle geestelijke kwaaltjes die iemand verdrietig maken.

Wij stonden op een kluitje bij de haard en probeerden onze verkleumde handen een beetje te warmen.

‘Ik bel Mencía. Zij heeft een direct lijntje naar mijn moeder.’

gooide ik een balletje op terwijl ik naar de levendige vlammen in de haard keek.

Mencía Madariaga was inspecteur bij de Erfgoedbrigade. Ze was rond de dertig, albino en een kei in haar vak: gestolen kunstwerken.

In de zaak van Het zwarte boek van de uren had ze me geholpen mijn moeder op te sporen. Ze respecteerde de wens van mijn moeder, Ítaca Expósito, om me op afstand te houden terwijl ze in het verborgene een nieuwe identiteit optuigde. Want eerlijk is eerlijk, mijn moeder vervalste oude boeken. Maar ik wilde zeker weten dat zij niet een van de slachtoffers van de brand was.

In de oude keuken toetste ik Mencía's nummer in. Ik had geen geheimen voor grootvader, Alba of Esti.

'Mencía...'

'Ik wilde je net een bericht sturen, Unai. Ik neem aan dat je vanwege de brand belt. Ik vlieg zo naar Venetië. Je moeder reageert niet en dat is niks voor haar. We hebben een manier afgesproken om in geval van nood met elkaar contact op te nemen en ze heeft altijd geantwoord wanneer ik haar probeerde te bereiken.'

'Hoezo vlieg jij naar Venetië?'

'Ik werk veel samen met de autoriteiten van de stad. Zo nu en dan vinden er misdrijven plaats die met kunst te maken hebben. Als Venetië iets wel in overvloed heeft zijn het musea, collecties, exposities en schilderijen. En de slachtoffers of de mogelijke slachtoffers van de brand hebben de Spaanse nationaliteit of wonen hier, in Madrid. Sommigen, zoals Gaspar, zijn onze vaste medewerkers. Kijk, er zijn veel details die vragen oproepen en het onderzoek lijkt erg complex te worden. Zou jij niet kunnen komen in jouw hoedanigheid als profiler?'

'Dan zou ik de academie moeten bellen om te laten weten dat ik deze week geen college geef. Maar ik was toch al van plan een paar dagen vrij te nemen om voor het eind van het jaar wat persoonlijke zaken af te wikkelen. Ja, ik zou wel kun-

nen. Maar denk je dan dat het niet zomaar een brand is?’

‘Een brand, Unai? De Nationale Bibliotheek heeft voor de Internationale Beurs van het Oude Boek het beste deel van haar collectie van de *Index Librorum Prohibitorum* uit de kast gehaald.’

‘Niet zo snel. Wat bibliofilie betreft ben ik een leek. Wat is die index?’

‘Een boek dat de inquisitie in 1559 voor het eerst heeft uitgegeven. Er zijn verschillende uitgaven en met elke uitgave groeide het aantal verboden boeken. Alles wat te maken had met ketterse of magische teksten, maar ook met Luther, Erasmus, alles wat tegen de officiële religie in ging. Om maar te zwijgen van bijbels in de volkstaal. Toen verbood de kerk ze simpelweg, zoals de beroemde *Biblia del Oso* van de Complutense-universiteit. De Nationale Bibliotheek bezit drie exemplaren van de tweeduizend driehonderd die zijn uitgegeven. En in Venetië werd een van die exemplaren verwacht. Kun je je voorstellen wat er allemaal verloren is gegaan als de collectie van de Nationale Bibliotheek inderdaad daar in vlammen opgaat?’

‘Voor alle duidelijkheid, bevonden de verboden boeken zich in dat palazzo?’

‘Ik heb geen idee. Daarom ben ik gebeld. Alistair Morgan en Gaspar waren ermee belast. Bovendien had Benedict, als eigenaar van *The Fisher King*, twee luxe facsimile’s bij zich van het *Liber Razielis Archangeli* en van *Picatrix*. Van beide boeken waren voor het eerst facsimile’s gemaakt. Kun je je voorstellen hoeveel ze in Venetië hadden kunnen opbrengen?’

‘Veel nullen, neem ik aan,’ was ik haar voor.

‘Spanje bracht zijn collectie verboden boeken uit de Nationale Bibliotheek in, maar er werd gespeculeerd dat de Koninklijke Bibliotheek in Stockholm voor een paar dagen zelfs de beroemde *Codex Gigas* zou afstaan. Dit boek van zeventig kilo wordt als heiligschennend beschouwd vanwege zijn inhoud en een afbeelding van de duivel op folio 290. Daarom staat het ook bekend als de Duivelsbijbel of Bijbel van Satan. De biblio-

theek heeft het boek al eeuwen in bezit. Als het waar is dat het voor deze beurs naar Venetië zou gaan is dat voor het eerst sinds 2007, toen het voor een expositie in Praag is uitgeleend. Wat ik wil zeggen is dat de verwachtingen dit jaar zeer hooggespannen waren.’

‘Dat geloof ik graag, Mencía, maar ik wil weten of mijn moeder in dat palazzo was en of Alistair, Gaspar en de anderen aan de vlammen zijn ontkomen. Over een paar uur laat ik je weten wat ik beslist heb. Mocht ik gaan, regel ik het op mijn werk en boek ik een vlucht naar Venetië. Ik neem aan dat ik vanaf Madrid moet vliegen.’

Ik verbrak de verbinding en gebaarde naar Alba om mee naar mijn slaapkamer te komen.

‘Ik weet niet of ik wel moet gaan, Alba,’ zei ik tegen haar terwijl ik de deur achter me dichtdeed.

‘Zeg je dat vanwege mij?’

‘Je bent aan de beterende hand. Je hebt toch geen nachtmerries of flashbacks meer?’

‘Nee,’ gaf ze toe. ‘Ik pieker al bijna anderhalve maand niet meer. Dokter Leiva heeft me gezegd dat we een nieuwe EMDR-sessie zouden afspreken als de symptomen zouden terugkomen, maar dat is niet nodig gebleken.’

Ik zuchtte besluiteloos.

Alba had in de zomer last gekregen van een posttraumatische stressstoornis, na de zaak van Het zwarte boek van de uren.

Ze schrok ’s nachts met een gesmoorde kreet wakker en had het dan ijskoud, maar ze weerde doodsbang mijn omhelzing af en vermeed elk huidcontact. Altijd weer dezelfde nachtmerrie: jaren geleden, toen zij adjunct-commissaris van Vitoria was, had de moordenaar die verschillende koppels uit Vitoria had vermoord ook haar proberen te vermoorden nadat hij haar had gegijzeld.

Alba zei haar baan op, verliet het korps, ging weg uit Vitoria. Ze veranderde van omgeving en gooide het roer om. Ze ging terug naar Laguardia om leiding te geven aan het hotel dat

haar moeder met zoveel moeite was begonnen en gemaakt had tot wat het was.

Ook ik verliet de actieve dienst en vond mezelf beroepshalve opnieuw uit, hoewel ik jong was en als begin-veertiger volop carrière maakte. Ik was naar lichaam en geest getraind om als profiler het beste van mezelf te geven.

In mijn geval moesten er nog een paar doden en bijna-doden vallen onder iedereen van wie ik hield om me ervan te overtuigen dat ik de kus van de dood op mijn voorhoofd droeg en daarmee mijn naasten besmette.

Ik ging het onderwijs in, zodat al die praktische bagage die ik als profiler met het bloed van mijn naasten had betaald nog enig nut had.

Pas toen een zekere Caliban mijn moeder had gegijzeld, van wie ik dacht dat ze dood was, en in ruil voor haar leven van mij eiste hem een legendarisch boek te bezorgen, kwam ik weer in actie.

Caliban had de naam van zijn personage ontleend aan *De storm* van Shakespeare. Hij was het archetype van de wilde-man. Dat allemaal en nog meer leerde ik tijdens het oplossen van een zaak waarin alles om bibliofilie draaide.

En toen is de lijdensweg voor Alba begonnen.

In het begin hield ze het voor mij verborgen, stoïcijns en sterk als ze is.

Daarna biechtte ze het op, maar pas nadat ik mijn moeder had ontmoet en Estíbaliz, Mencía en ondergetekende de zaak hadden opgelost en Caliban naar de gevangenis hadden gestuurd met de onschatbare hulp van de antiquaars die nu in Venetië waren.

Toen pas heeft Alba alles verteld. Haar therapie was heel specifiek: EMDR. Die is bedoeld om een vastgelopen verwerking van een trauma weer op gang te helpen met behulp van oogbewegingen. Ze ging met enige twijfel naar dokter Marina Leiva, een bevriende psychiater die ook les gaf aan de politieacademie in Arkaute.

Op de eerste dag van de sessie werd elke herinnering aan het trauma waarover ze droomde onder handen genomen door de ogen van de ene naar de andere kant te bewegen, alsof ze met haar blik marsmannetjes doodde. Ze kwam moe en stil terug. Ze was zo moe dat ze halverwege de middag uitgeput in slaap viel.

Die nacht had ze voor het eerst in maanden geen nachtmerrie om vier uur 's nachts.

Ik heb het haar nooit gezegd, maar ze hield me uit de slaap. Ik lag naast haar en staarde met open ogen in het donker, waar het plafond van onze slaapkamer moest zijn.

Ze werd opgelucht wakker, maar ze was op haar hoede.

De flashbacks hielden op, ze maalde niet meer en ze was niet meer overdreven waakzaam. Ze schrok tenminste niet meer wanneer ik haar in de keuken verraste als ze met de rug naar me toe stond en me niet had horen aankomen.

Het was te mooi om waar te zijn, ja, ik weet het.

Maar wie waren wij om het leven om uitleg te vragen wanneer het zich goed gedroeg.

In de praktijk van de dokter ging ze een paar maanden lang met haar blik traumatische herinneringen te lijf. Ze maakte er korte metten mee. Marina verklaarde haar genezen.

Ik voelde me niet meer schuldig. Ik dacht niet meer dat haar posttraumatische stressstoornis was veroorzaakt door een zaak die ik weer op me genomen had en die ik, als ik eerlijk ben, moeilijk had kunnen weigeren. Het betrof mijn dode of mogelijk dode moeder. Niet alleen betrof het inderdaad mijn moeder, ze bleek ook nog te leven.

‘Unai, het is een brand, vermoedelijk aangestoken,’ haalde Alba me weer terug naar de realiteit. ‘De Erfgoedbrigade en Moordzaken zijn erbij betrokken, er zijn mogelijk zes Spaanse slachtoffers op Italiaanse bodem. Er zijn heel wat losse eindjes en ik ken je. Je kunt hier bij mij blijven, maar je wilt vast en zeker op de hoogte blijven van nieuwe ontwikkelingen in de zaak en van wat inspecteur Madariaga je vertelt. Wees reëel. Misschien is je moeder een van de slachtoffers. Inspecteur Ma-

dariaga houdt je op de hoogte en jij kunt het niet van je afzetten. Wat ik je duidelijk wil maken is dat je niet kunt doen alsof het je niet aangaat omdat ik anders een terugval krijg. Het gaat je aan. Het gaat om je moeder.’

Dit verdien je niet, dacht ik, maar ik sprak het niet uit.

Alba had ervoor gekozen haar leven bij de Ertzaintza achter zich te laten. Ze wilde niet dagelijks te maken hebben met moorden en smerigheid. We hebben allemaal een quotum, een bepaald aantal zaken. Niemand weet bij welk geval je begint op te branden en het slechte van de mens zijn tol gaat eisen. Bij Moordzaken houden maar weinig mensen het tot aan hun pensioen vol.

Ik zou het nog een paar jaar hebben volgehouden, nog een paar seriemoordenaars, als dat het leven van de mogelijke slachtoffers van een volgende seriemoordenaar had kunnen redden. Dat was het me waard. Maar ik had de dienst verlaten omdat ik te veel pijn en verdriet zag bij de mensen van wie ik hield.

Sommige zaken hebben mensen de kop gekost. Schoolvrienden met wie ik als kind al tijdens het speelkwartier gespeeld had, dood. Grootvader, afgerammeld. Deba, ontvoerd. Esti, van een trap gegooïd... en zo kan ik wel doorgaan.

‘Ze heeft mijn hulp gevraagd omdat ze het terrein kent en gelooft dat ik haar van dienst kan zijn,’ zei ik hardop om mezelf, denk ik, over te halen. ‘En ik vergeet niet dat ze mijn moeder hoog heeft zitten. Net als ik heeft ze persoonlijk belang bij de zaak, het gaat niet alleen om een paar ketterse boeken. En dat is goed. Voor mijn moeder is het goed.’

Alba knikte instemmend. ‘Het is beter dat je gaat, daar ben ik het mee eens. Maar ik wil geen details weten, behalve als het niet anders kan. Ik dompel me liever niet opnieuw onder in de dagelijkse praktijk van een onderzoek, ik wil niet naar dat leven terug.’

En is dat het enige leven dat ik je kan geven? dacht ik. Maar ik zei het niet, want ik voelde me schuldig.